

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 16 października 2020 r.

Pozycja 310

POSTANOWIENIE

z dnia 4 lutego 2020 r.

Sygn. akt Ts 163/18

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Piotr Pszczółkowski,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej M.J. o zbadanie zgodności:

- 1) art. 425 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2017 r. poz. 1904; dalej: k.p.k.) z zakresie, w jakim uznaje on, że orzeczeniem sądu pierwszej instancji jest postanowienie oskarżyciela publicznego;
 - 2) art. 426 § 1 k.p.k. w zakresie, w jakim sąd rozpoznający po raz pierwszy środek odwoławczy od orzeczenia oskarżyciela publicznego jest sądem odwoławczym drugiej instancji
- z art. 10 ust. 2, art. 10 ust. 2 w związku z art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1 w związku z art. 2, art. 45 w związku z art. 10 ust. 2, art. 176 ust. 1 w związku z art. 2, art. 176 w związku z art. 10 ust. 2, art. 176 ust. 1 w związku z art. 10 ust. 2, art. 176 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

1. W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 28 października 2018 r. (data nadania), M.J. (dalej: skarżący), reprezentowany przez adwokata ustanowionego z urzędu, wystąpił z żądaniem przytoczonym na tle następującego stanu faktycznego.

Skarżący pismem z 29 lipca 2017 r. złożył zawiadomienie do Prokuratora Generalnego o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

Prokuratura Okręgowa w W. (dalej: Prokuratura Okręgowa) postanowieniem z 13 października 2017 r. odmówiła wszczęcia śledztwa (sygn. akt [...]). Pismem z 13 października 2017 r. zawiadomiła o powyższym skarżącego, informując, że fakty podniesione w zawiadomieniu kilku osób, w tym skarżącego, nie zawierają znamion czynu zabronionego.

Skarżący złożył zażalenie na powyższe zawiadomienie. Prokurator Prokuratury

Okręgowej w W. zarządzeniem z 29 grudnia 2017 r. (sygn. akt [...]; dalej: zarządzenie Prokuratora) odmówił przyjęcia tego zażalenia. Prokurator podniósł, że zgodnie z art. 306 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2017 r. poz. 1904; dalej: k.p.k.) na postanowienie o odmowie wszczęcia śledztwa przysługuje zażalenie pokrzywdzonemu, instytucji społecznej zawiadamiającej o przestępstwie oraz osobie, która złożyła zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, jeśli wskutek przestępstwa doszło do naruszenia jej praw. W świetle art. 49 § 1 k.p.k. skarżącego nie można uznać za pokrzywdzonego w niniejszej sprawie. W związku z tym, nie jest on uprawniony do złożenia zażalenia na postanowienie o odmowie wszczęcia śledztwa. Wskazał na art. 305 § 4 k.p.k., zgodnie z którym skarżący miał w tej sprawie wyłącznie prawo do otrzymania zawiadomienia o sposobie zakończenia postępowania przez Prokuraturę.

Skarżący złożył zażalenie na zarządzenie Prokuratora, dowodząc, że spełnia przesłanki warunkujące uznanie go za pokrzywdzonego w sprawie. Żądał uchylenia postanowienia o odmowie wszczęcia śledztwa.

12 marca 2018 r. Sąd Okręgowy w W. wydał postanowienie (sygn. akt [...]; dalej: postanowienie Sądu Okręgowego), którym nie uwzględnił zażalenia skarżącego na zarządzenie Prokuratora Prokuratury Okręgowej. Sąd nie stwierdził pośredniego naruszenia praw skarżącego przestępstwami, które były objęte złożonym przez niego zawiadomieniem, co jest, zgodnie z art. 306 § 1 pkt 3 k.p.k., przesłanką uznania go za pokrzywdzonego w sprawie.

Zarządzeniem z 9 maja 2018 r. Prezes Sądu Okręgowego w W. (sygn. akt [...]; dalej: zarządzenie Prezesa Sądu Okręgowego) odmówił przyjęcia zażalenia na postanowienie Sądu Okręgowego. Wskazał na niedopuszczalność przyjęcia tego środka odwoławczego na podstawie art. 429 § 1 k.p.k.

Sąd Apelacyjny w W. postanowieniem z 19 września 2018 r. (sygn. akt [...]) pozostawił bez rozpoznania zażalenie skarżącego na zarządzenie Prezesa Sądu Okręgowego. Stwierdził, że przyjęcie i przedstawienie zażalenia Sądowi Apelacyjnemu nastąpiło z naruszeniem art. 426 § 1 k.p.k. Sąd podniósł, że skoro przepis ten stanowi, że od orzeczeń sądu odwoławczego nie przysługuje środek odwoławczy to wniesienie takiego środka nie powoduje żadnych skutków prawnych. Nie obliuguje przy tym do wydania zarządzenia w trybie art. 429 § 1 k.p.k. Skutkować to powinno jedynie czynnością o charakterze administracyjno-porządkowym co do sposobu postąpienia z pismem (złożenie do akt czy zwrot) i poinformowaniu o tym nadawcy (s. 1-2 uzasadnienia postanowienia Sądu Apelacyjnego).

Skarżący stwierdził, że doktryna i ugruntowane orzecznictwo przyjmują, że orzeczenie organów ścigania winno być traktowane jako orzeczenie pierwszej instancji w rozumieniu art. 425 § 1 k.p.k. Sąd zaś orzekający po raz pierwszy o środku odwoławczym od postanowienia organów ścigania jest – w rozumieniu art. 426 § 1 k.p.k. – organem orzekającym w drugiej instancji. Zdaniem skarżącego jest to niezgodne z art. 45 ust. 1 oraz art. 10 ust. 2 Konstytucji. Skarżący podkreśla, że organy ścigania nie mają cech niezawisłego sądu powszechnego i nie są sądem pierwszej instancji w rozumieniu Konstytucji (s. 8-9 skargi). Skarżący podnosi, że zgodnie z art. 176 ust. 1 Konstytucji, w związku z prawem do sądu właściwego wynikającym z art. 45 Konstytucji, stronie przysługuje prawo do zaskarżenia orzeczenia sądu pierwszej instancji do sądu nadzrędnego.

Skarżący wniósł o zasądzenie kosztów postępowania.

Zarządzeniem sędziego Trybunału Konstytucyjnego z 2 października 2019 r. (dalej: zarządzenie sędziego TK) skarżący został wezwany do usunięcia braków formalnych skargi, przez:

1) wyjaśnienie rozbieżności pomiędzy oświadczeniem jego pełnomocnika, zawartym w skardze konstytucyjnej, że jest on „pełnomocnikiem z urzędu”, a pełnomocnictwem, z którego wynika, iż został on ustanowiony pełnomocnikiem z wyboru;

2) wykazanie, że art. 425 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania

karnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1987) był przepisem ustawy, na podstawie którego sąd orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach skarżącego określonych w Konstytucji;

3) wskazanie, jakie prawa i wolności konstytucyjne przysługują skarżącemu na mocy art. 10 ust. 2 Konstytucji wskazanego w skardze konstytucyjnej jako samodzielny wzorzec kontroli;

4) wyjaśnienie, w związku z jaką „sprawą” w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji skarżący formułuje zarzut naruszenia prawa do sądu oraz prawa do dwuinstancyjnej procedury sądowej.

Pismem procesowym z 6 listopada 2019 r. skarżący odniósł się do zarządzenia sędziego TK. Wskazał, że ustanowił pełnomocnika z wyboru.

Zgodnie z art. 176 ust. 1 Konstytucji – jak podkreślił skarżący – postępowanie przed sądem musi być dwuinstancyjne. W związku z tym oczekuje on, by od orzeczenia sądu powszechnego w przedmiocie zasadności odmowy wszczęcia postępowania karnego podjętego w pierwszej instancji przysługiwał mu środek odwoławczy do sądu stanowiącego instancję odwoławczą dla sądu pierwszej instancji (s. 2 pisma z 6 listopada 2019 r.). Precyzuje, że „sprawą”, w związku z którą wnosi skargę konstytucyjną, jest postępowanie mające na celu orzeczenie, czy jest pokrzywdzonym w świetle przepisów k.p.k. (s. 6 pisma z 6 listopada 2019 r.).

Skarżący stwierdził, że w toku postępowania w jego sprawie w oparciu o art. 425 § 1 k.p.k. przekazano zażalenie „na postanowienie Prokuratury do Sądu Okręgowego w W.”.

Z art. 10 ust. 2 skarżący wywodzi uprawnienie do oczekiwania, że władza ustawodawcza stworzy taki system prawny, w którym władzę sądowniczą będą wykonywać wyłącznie sądy i trybunały (s. 3 pisma z 6 listopada 2019 r.).

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Zgodnie z art. 61 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p. TK) skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym, podczas którego Trybunał bada, czy odpowiada ona określonym przez prawo wymogom.

2. W złożonej skardze skarżący wskazał szereg wzorców badania konstytucyjności zaskarżonego przepisu (zob. tenor postanowienia), jednak z analizy treści przedstawionych pism procesowych wynika, że stawia on przede wszystkim zarzut, iż zaskarżone przepisy są niezgodne z prawem do właściwego sądu (z art. 45 ust. 1 Konstytucji) oraz prawem do dwuinstancyjnej procedury sądowej (z art. 176 ust. 1 Konstytucji).

3. Skarżący za „sprawę” w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji – w związku z którą wystąpił ze skargą konstytucyjną – uznał kwestię, czy był pokrzywdzonym w postępowaniu, które zapoczątkował pismem z 29 lipca 2017 r., zawiadamiającym o podejrzeniu popełnienia przestępstwa do Prokuratora Generalnego. Trybunał przypomina, że w toku tego postępowania Prokurator Prokuratury Okręgowej w W. zarządzeniem z 29 grudnia 2017 r. (sygn. akt [...]; dalej: zarządzenie Prokuratora z 29 grudnia 2017 r.) podniósł, że zgodnie z art. 306 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2017 r. poz. 1904; dalej: k.p.k.) na postanowienie o odmowie wszczęcia śledztwa przysługuje zażalenie pokrzywdzonemu, instytucji społecznej zawiadamiającej o przestępstwie oraz osobie, która złożyła zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, jeśli wskutek przestępstwa doszło do naruszenia jej praw. Prokurator stwierdził, że w świetle art. 49 § 1 k.p.k. skarżącego nie można uznać za pokrzywdzonego w niniejszej sprawie. W związku z tym, nie jest on uprawniony do złożenia zażalenia na postanowienie o odmowie wszczęcia śledztwa. Również

Sąd Okręgowy w W. postanowieniem z 12 marca 2018 r. (sygn. akt [...], dalej: postanowienie Sądu Okręgowego) nie stwierdził pośredniego naruszenia praw skarżącego przestępstwami, które były objęte złożonym przez niego zawiadomieniem, a to jest w świetle art. 306 § 1 pkt 3 k.p.k., przesłanką uznania go za pokrzywdzonego w sprawie.

Mając na uwadze, że skarżący (zgodnie z pismem z 6 listopada 2019 r.) naruszenie swoich praw wiąże z powyższym postępowaniem, trzeba stwierdzić, iż niemożność skorzystania ze środków procesowych, których się domaga, wynika z faktu, że nie przysługuje mu w tym postępowaniu status pokrzywdzonego.

4. Trybunał zauważa, że żaden z zaskarżonych przepisów nie był podstawą orzekania w tak określonym przedmiocie. Zarzuty skarżącego nie dotyczą tej „sprawy”, a postanowienie Sądu Apelacyjnego w W. z 19 września 2018 r. (sygn. akt [...]; dalej: postanowienie Sądu Apelacyjnego), które przedłożono wraz ze skargą, będące ostatecznym w sprawie – w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji – nie odnosi się do przesłanek uznania skarżącego za pokrzywdzonego w postępowaniu karnym.

Biorąc pod uwagę treść przedstawionych pism procesowych należy uznać, że skarżący nie powiązał zarzutu naruszenia art. 45 ust. 1 Konstytucji z zastrzeżeniami co do procesu zażaleniowego w postępowaniu karnym, ale z oceną, czy spełnia przesłanki do uznania go za pokrzywdzonego w tym procesie.

Nie można uznać, by art. 425 § 1 i art. 426 § 1 k.p.k. – wskazane jako przedmiot skargi konstytucyjnej – były podstawą orzeczenia w tak zdefiniowanej przez skarżącego sprawie.

Jest to przesłanką odmowy nadania biegu skardze na podstawie art. 61 ust. 4 pkt 1 w związku z art. 53 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p. TK.

5. Ze skargi wynika, że Sąd Apelacyjny pozostawił bez rozpoznania zażalenie skarżącego na zarządzenie Prezesa Sądu Okręgowego z 9 maja 2018 r. Zarządzeniem tym odmówiono przyjęcia zażalenia skarżącego na postanowienie Sądu Okręgowego w przedmiocie nieuwzględnienia zażalenia na zarządzenie Prokuratora z 29 grudnia 2017 r. o odmowie przyjęcia środka odwoławczego od postanowienia Prokuratury z 12 października 2017 r. (sygn. akt [...]).

Trzeba podnieść, że w sprawie skarżącego Sąd Okręgowy skontrolował umorzenie w sprawie zarzutu popełnienia przestępstwa na szkodę skarżącego. Zarzut jednoinstancyjności postępowania sądowego odnosi się więc do kontroli przez sąd postanowienia Prokuratura. Należy bowiem podnieść, że w sprawie skarżącego postanowienie Sądu Okręgowego zapadło wskutek postępowania, w którym sąd kontrolował działanie prokuratury, jako organu powołanego do ścigania przestępstw, nie zaś w postępowaniu sądowym, w którym sąd orzekał sam merytorycznie o prawach i wolnościach skarżącego.

Nie można stwierdzić, by Sąd Okręgowy swym postanowieniem orzekał merytorycznie w zakresie praw skarżącego. Nie dotyczyło ono bowiem ani przypisania odpowiedzialności karnej, ani nie rozstrzygało o prawach (cywilnych, administracyjnych) skarżącego.

Jak stwierdził Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 12 maja 2003 r. (sygn. SK 38/02, OTK ZU nr 5/A/2003, poz. 38) „nie podobna oczywiście negować (prawa) interesu skarżąc[go] do doprowadzenia sprawy karnej do merytorycznego rozstrzygnięcia (satysfakcja z ukarania sprawcy). Skarżąc[y] ma także interes prawny w doprowadzeniu do tego rozstrzygnięcia – ponieważ w razie skazania sprawcy, ewentualne dochodzenie przez [niego] już «własnej sprawy» (np. ochrony praw majątkowych) w postępowaniu sądowym – byłoby łatwiejsze. Jednakże wskazane wyżej obie sfery interesu [skarżącego], pojawiające się na tle niniejszej sprawy, nie są tożsame z [jego] konstytucyjnym prawem do wymiaru sprawiedliwości, w ramach którego konieczne jest zachowanie dwuinstancyjności. W odniesieniu do

sytuacji zachodzącej na tle niniejszej skargi postępowanie sądowe jest bowiem postępowaniem «w sprawie» karnej dotyczącej sprawcy przestępstwa na szkodę [skarżącego] i tylko refleksowo sprawa ta może być uznana za «sprawę» [skarżącego] w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji. Dlatego prawo [skarżącego] do sądu – na tle konkretnej sprawy karnej, gdzie występuje [w swoim przekonaniu] jako pokrzywdzon[y] – nie obejmuje sobą prawa do dwuinstancyjności postępowania”.

Nawet więc, gdyby nie zachodziły okoliczności wskazane w pkt 4 niniejszego postanowienia, to należałoby wskazane wzorce z art. 176 ust. 1 oraz art. 45 Konstytucji uznać za nieadekwatne do badania niniejszej sprawy, co jest podstawą do odmowy nadania biegu skardze na podstawie art. 61 ust. 4 pkt 1 u.o.t.p. TK w związku z art. 53 ust. 1 pkt 2 i 3 u.o.t.p. TK.

6. W piśmie procesowym z 6 listopada 2019 r. skarżący podnosi, że zażalenie na postanowienie Prokuratora zapadłe w jego sprawie przekazano do Sądu Okręgowego w W. na podstawie art. 425 § 1 k.p.k.

Jak podkreślono w literaturze przedmiotu, powyższe zastosowanie tego przepisu realizuje konstytucyjny standard dwuinstancyjności postępowania. Statuuje bowiem procesową zasadę kontroli instancyjnej. Co więcej, dotyczy on nie tylko orzeczeń sądowych, lecz także wszelkich orzeczeń wydanych w pierwszej instancji, w tym także przez prokuratora lub organ dochodzeniowy (za: J.M. Szewczyk, *Zakaz «reformationis in peius» w polskim procesie karnym*, Lex 2015).

Skoro, zgodnie z wskazaniem skarżącego, na podstawie art. 425 § 1 k.p.k. zrealizowano jego prawo odwołania się do sądu, zarzuty niekonstytucyjności względem tego przepisu należy uznać za bezpodstawne. Jest to podstawą odmowy nadania biegu skardze w zakresie powołanego przepisu k.p.k., w oparciu o art. 61 ust. 4 pkt 3 u.o.t.p. TK.

7. Trybunał wskazuje również, że jeden z wzorców kontroli powołanych przez skarżącego, tj. art. 10 ust. 1 Konstytucji ma charakter *stricte* ustrojowy i nie stanowi źródła praw lub wolności jednostki w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji.

W związku z tym, należy – na podstawie art. 61 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p. TK – odmówić badania zgodności art. 425 i 426 k.p.k. z art. 10 ust. 1 ustawy zasadniczej.

POUCZENIE

Na podstawie art. 61 ust. 5 u.o.t.p. TK skarżącemu przysługuje prawo wniesienia zażalenia na niniejsze postanowienie w terminie 7 dni od daty jego doręczenia.